

Тұрғынбаева А.Н.¹, Домалатов Е.Б.²

¹профессор, э.ғ.д., e-mail: turginan@gmail.com

²PhD докторанты, e-mail: domalatovkz@gmail.com

әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті, Алматы қ., Қазақстан

**ШЕТЕЛДЕГІ МЕМЛЕКЕТТІК ЖЕКЕ-МЕНШІК СЕРІКТЕСТІК
ҚАРЫМ-ҚАТЫНАСЫНЫҢ ЕРЕКШЕЛІГІ**

Аталған мақалада мемлекеттік жеке-меншік серіктестігінің (МЖМС) шетелдік тәжірибесінің ерекшелігі және инновацияда қолданылу мүмкіндігі қарастырылған. Бұл мақалада кеңінен келесі мемлекеттердің тәжірибесі зерделенді: АҚШ, Канада, Ұлыбритания, Германия, Франция, Чили, Бразилия, Оңтүстік Африка Республикасы, Үндістан, Жапония, Қытай, Корея, Ресей Федерациясы. МЖМС дамуы кезеңі, формалары қарастырылып, олардың негізгі басымдықтары мен кемшіліктері келтірілген, инновация саласындағы мемлекет пен бизнес қарым-қатынасының үлгісі құрастырылды. Зерттеу аясында МЖМС көп жағдайда бюджеттік шығындардың қысқаруына және бизнес үшін тартымсыз болып табылатын, бірақ қоғам үшін маңызы зор салалардың дамуына оң септігін тигізетіндігі туралы түйін жасалды. Аталған жұмыста ғылыми танымның келесі әдістері қолданылды: салыстыру, себеп-салдарлық, бақылау және топтастыру.

Түйін сөздер: инновация, мемлекеттік жеке-меншік серіктестігі, мемлекет, бизнес, инвестиция.

Turginbayeva A.N.¹, Domalatov Ye.B.²

¹Professor, Doctor of Economics, e-mail: turginan@gmail.com

²PhD students, e-mail: domalatovkz@gmail.com

Al-Farabi Kazakh National University, Almaty, Kazakhstan

Peculiarities of relations in public-private partnership in foreign countries

The article deals with the main issues of international experience in public-private partnership (PPP) and its feasibility in innovation. This article examines the experience of the following foreign countries: USA, Canada, Great Britain, Germany, France, Chile, Brazil, South Africa, India, Japan, China, Korea, Russia. The periods of development and forms of PPP, their main advantages and weaknesses are considered, as well as a scheme of government-business relations in the sphere of innovations. It is concluded that in many cases PPP makes it possible to reduce a large part of budget expenditures and allows to attract private business in those areas that are less attractive for them, but are significant for the society as a whole. In this paper, the following methods of scientific knowledge were used: comparison, cause-effect relationships, observation and grouping.

Key words: Innovation, public-private partnership, the state, business, investment.

Тұрғынбаева А.Н.¹, Домалатов Е.Б.²

¹профессор д.экон.н., e-mail: turginan@gmail.com

²докторант, e-mail: domalatovkz@gmail.com

Казахский национальный университет имени аль-Фараби, г. Алматы, Казахстан

**Особенности взаимоотношений в государственно-частном партнерстве
в зарубежных странах**

В статье рассмотрены основные вопросы международного опыта в государственно-частном партнерстве (ГЧП) и его возможность реализации в инновационной деятельности. В данной статье рассмотрен опыт следующих зарубежных стран: США, Канады, Великобритании, Германии,

Франции, Чили, Бразилии, Южно-Африканской Республики, Индии, Японии, Китая, Кореи, России. Рассмотрены периоды развития и формы ГЧП, их основные преимущества и слабые стороны, а так же создана схема взаимоотношений государства и бизнеса в сфере инноваций. Сделан вывод о том, что во многих случаях ГЧП дает возможность сократить немалую часть бюджетных расходов и позволяет привлечь частный бизнес в те сферы, которые для них менее привлекательны, но значимы для общества в целом. В данной работе использовались следующие методы научного познания: сравнение причинно-следственных связей, наблюдение и группировка.

Ключевые слова: инновация, государственно-частное партнерство, государство, бизнес, инвестиция.

Кіріспе

Әлемдік тәжірибе инновация саласындағы мемлекеттік жеке-меншік серіктестіктегі экономикалық өсудің қарқынды көзі ретінде алатын орнын ерекшелеп отыр. Кез келген мемлекет үшін әлемдік тәжірибені қарастырып зерделеу сол елдегі реформаларды жүргізу барысында айтарлықтай оң септігін тигізеді. Қазақстан Республикасында мемлекеттік жеке-меншік серіктестігінің дамуы ХХІ ғасырдың алғашқы онжылдығында ғана дами бастауына байланысты, елдегі саясатты жетілдірудің қажеттілігі туындауы әбден мүмкін.

Мемлекеттік жеке-меншік серіктестігін жүзеге асыру жобаларының ірі тәжірибесі

(бұдан кейін МЖМС) АҚШ, Канада және Еуропа елдеріне тиесілі, дегенмен ЕО аумағындағы МЖМС қолдану аясы мемлекеттеріне байланысты әр түрлі келеді. Мәселен, Ирландия, Португалия, Испания, Франция, Италия сияқты мемлекеттерде мемлекет пен жеке бизнес өкілдері арасындағы серіктестікті жеңілдететін бірқатар нормативтік-құқықтық актілер қабылданған. Ал Нидерланды, Австрия мен Германияда МЖМС жобалары өзінің қарқынды дамуын соңғы 10-15 жылда алды. Қазіргі таңда дамушы мемлекеттерде (мәселен, Үндістан, Қытай, Бразилия, Чили, Аргентина және т.б.) де мемлекет пен жеке бизнес арасындағы серіктестікті дамыту мақсатында бірлескен жобалар әзірленуде.

1-кесте – Инновация саласындағы мемлекеттік жеке-меншік серіктестіктегі қалыптасу кезеңдері

Қалыптасу кезеңдері	Инновация саласындағы МЖМС қатысты мемлекеттің көзқарасы	МЖМС шеңберінде инновациялық қызметке мемлекеттің әсер етудің негізгі құралдары	МЖМС сипаттамасы
1 кезең – XIX ғ. соңы – XX ғ. басы	Араласпау саясаты	Инновациялық қызметтің дамуы – жеке сектордың басымдылығы	«Кәсіпкерлік» концепциясы
2 кезең – 1920-1930 жж. – XX ғ. ортасы	Даму институттарының қалыптасуы	Білім беру, ғылыми мектептердің дамуы, фундаменталды зерттеулерге басымдылық беру, әскери-стратегиялық зерттеулерге басым түрде қаржы салу	Серіктестіктің болмауы. Жеке бизнесте (көбінде қолданбалы сипаттағы зерттеулер) және мемлекеттік секторда (көбінде фундаменталды сипаттағы зерттеулер басым болды) инновациялық қызметтің параллельді дамуы
3 кезең – 1950 ж. – 1970 ж. басы	Реттеу	Тура (мемлекеттік субсидия) және жанама (жеңілдетілген несиелер, салықтық жеңілдіктер және т.б.) реттеу механизмдерін қолдану	Мемлекеттік жеке-меншік серіктестіктің негізі
4 кезең – 1970 ж. – 1990 ж. соңы	Күшті шоғырландыру (координация усилий)	Инновация саласындағы нормативті базаның дамуы. Инновациялық бизнестің инфрақұрылымын қалыптастыру және дамыту	Инновациялық саясат мемлекеттік реттеудің орталық бағыттарының бірі. Инновация саласындағы мемлекет пен жеке бизнес серіктестік қарым-қатынасының тұрақты сипаты мен альянсының қалыптасуы
5 кезең – 1990 ж. соңы – қазіргі уақыт	Көшбасшылық	Дамудың стратегиялық бағыттарын анықтау. Инновациялық идеологияның қалыптасуы.	Инновациялық саясаттың даму мен жүзеге асыру басымдықтарын қалыптастырудағы мемлекет пен бизнестің стратегиялық альянсы

Ескерту: [2] материалдарының негізінде авторлармен құрылды

МЖМС әлемдік тәжірибесі өзінің құрамына бір концепциямен біріктірілетін әр түрлі жобаларды құрайды [1]. Концепцияның мәні, ол әдетте мемлекеттік сектормен ұсынылған қызмет көрсетудің бағасы мен сапасы арасындағы тиімді қатынасына жеке сектор әлеуетін қолдану арқылы қол жеткізу мүмкіндігінің жоғарылайтындығымен түсіндіріледі. Инновация саласындағы МЖМС қалыптасуының кезеңдері келесі кестеде көрсетілген.

Жоғарыдағы кестеден көріп тұрғанымыздай әлемдік тәжірибеде мемлекеттік жеке-меншік серіктестігі өзінің дамуын тек XX ғ. басынан бастағанын көре аламыз. Аталған уақыт ішінде әлемнің бірқатар мемлекеттері бұл жүйенің экономикалық дамудағы маңыздылығы мен мәнін түсіне отырып, бүгінгі күні айтарлықтай жетістіктерге жетіп отыр.

Аймақтың инновациялық әлеуетінің дамуы мен әлемдік экономикалық қатынастардың жаһандануы жағдайында ұлттық экономиканың бәсекеге қабілеттілігі мен тұрақты дамуының факторы ретіндегі орны, келесі шетелдік ғалымдардың еңбектерінде талданып, зерделенген: Cooke P. [3], Nagland M. [4], Orman C. [5], және т.б.

Мемлекет пен бизнес арасындағы қарым-қатынастың концепциясының, теориясы мен әдістемесінің дамуын зерттеуде айтарлықтай үлесті келесі шетелдік ғалымдар қосты: Biermann F. [6], Chan A.P.C. [7], Klijn E.H. [8], Linder S.H. [9], Marques R.C. [10].

Мемлекеттік жеке-меншік серіктестіктің экономиканың инновациялық секторындағы трансформациясының негізгі сұрақтары мен мәселелері келесі ғалымдардың еңбектерінде көрініс тапты: Cheung E. [11], Ke, Y. [12], Lam P.T.I. [7].

Бұндай кең зерттелімге қарамастан, әлемдегі МЖМС оң нәтижесі бар елдердің тәжірибесін Қазақстан Республикасындағы МЖМС дамуына қатысты зерделеу және жағымды тұстарын қолдану мүмкіндігін қарастыру, еліміздегі ғалымдардың алдында тұрған өзекті мәселелердің бірі болып табылады.

Негізгі бөлім мен талдау

Мәселен, Ұлыбританияда мемлекеттік жеке-меншік серіктестіктің қарқынды дамуына байланысты «мемлекеттік контракт» атты экономикалық қызметтің жаңа саласы қалыптасты [13]. Ұлыбритания мемлекеттік жеке-меншік серіктестік институтының механизмдері

анағұрлым дамыған мемлекет болып табылады. МЖМС механизмдерін қолдану бұл елде ұлттық масштабтағы (Евротоннель құрылысы, лондон метрополитені, жаңа темір жолдар) жобаларды іске асырудан бастау алды. Сол уақытта ол мемлекеттік (бюджеттік) қызметтерге жеке бизнес секторының тәжірибесін, білімі мен ресурстарын тартудағы жекешелендірудің альтернативті түрі ретінде қарастырылды.

М. Тэтчер үкіметімен Ұлыбританияда жасалған МЖМС енгізу концепциясы Р. Рейганның «Жаңа приватизм» курсы сияқты жекешелендіру саясатының аясында жүргізілді. Бірақ, АҚШ-та Үкіметтік саясат қала құрылысы саласындағы бір мезеттік мемлекет меншігінен алуды көздесе, Ұлыбританиядағы жекешелендіру саясаты керісінше функциялардың орталықтандырылуымен, сондай-ақ жергілікті және аймақтық органдардың автономиялығының қысқартылуымен қатар жүрді. Жекешелендіру саясатын және орталықтандыру шараларын жүзеге асыру «Қала құрылысы корпорациясы» ретіндегі МЖМС британдық үлгісін құрумен түсіндіріледі.

Мемлекет тарапынан инновациялық қызметті қолдаудың негізгі бағыттары, келесі жетекші батыс елдерінің мысалында 2-кестеде көрсетілген.

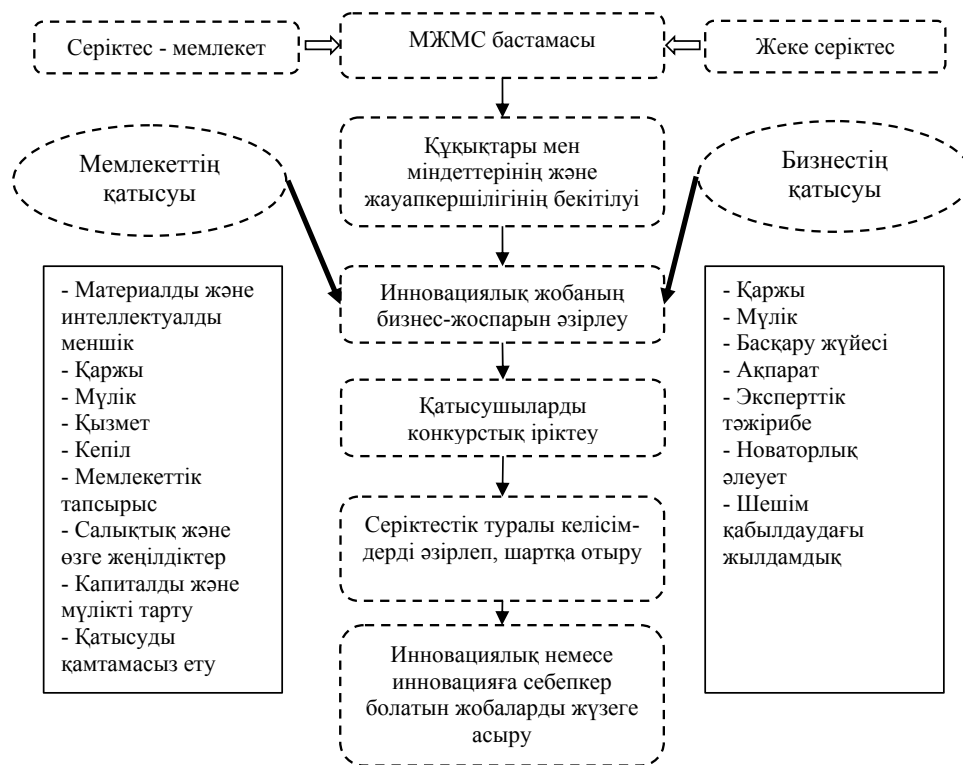
2-кесте – Мемлекет тарапынан инновациялық қызметті қолдаудың негізгі бағыттары, келесі жетекші батыс елдерінің мысалында

Қолдау түрі	Мемлекет
Үкіметтік келісім-шарттар	АҚШ, Франция, Ұлыбритания, Германия
Қаржылық ынталандыру	Австрия, Канада, Финляндия, Германия
Ғылыми-техникалық инфрақұрылымның дамуы	Финляндия, Германия, Жапония
Ескерту: [13] материалдарының негізінде авторлармен құрылды	

Ұлыбританиядағы МЖМС алғашқы тәжірибесі 1981 жылы жаңа реттелмейтін және нарыққа бағытталған жоспарлау саясатының негізінде лондондық доктарды қата құру кезінде жүзеге асырылған болатын. 1992 жылы анағұрлым нәтижелі қоғамдық қызмет түрлерін дамыту мақсатымен «Жеке қаржылық бастама» (Private Finance Initiative, PFI) құрылған болатын. Оның мәні – ірі мемлекеттік нысан-

дарды салу барысында жеке инвестицияларды тартуға болады және жеке бизнес бұл кезде мемлекеттік объектілерді өз қаражатына өздігімен басқарып, құрылысты жүргізді. Жеке инвестор шығындарын өтеу объектіні пайдаланудан түскен табыстардан, иә болмаса бюджет есебінен жүзеге асырылады. Көп жағдайда PFI инвесторы объектіні пайдалануға және оның қызметін ұйымдастыруға тартылады. Қаржы Министрлігі жеке қаржылық бастаманың жүзеге асырылуына жауапты орган болып табылады.

Аталған механизм мемлекетке салық төлеушілерге ешбір шығынсыз жаңа қоғамдық объектілерді пайдалануға беруге мүмкіндік береді. Мемлекеттік тапсырыс орындаушысына өзінің үлесі аясындағы қаражатты және жалдаудан қалған қаражатқа қосалқы, жобалық және құрылыстық жұмыстарды қаржыландырудан қалған қаражатты ұстап қалуға мүмкіндігі берілген. Сондай-ақ PFI аясындағы жобаларды қолдаушылардың айтуы бойынша, олар тез жүзеге асырылуға мүмкіндігі зор.

1-сурет – Инновация саласындағы мемлекет пен бизнес қарым-қатынасы [14]

Ал АҚШ-та федералды келісім-шарттық жүйе қалыптасқан. Ол орталықтандыру мен ұлттық стратегияның мақсатына жету үшін мемлекет қолына экономикалық, өндірістік, ғылыми-техникалық және мемлекеттің айналымдық әлеуетін шоғырландыру құралы болып табылады.

Мысалы, В.А. Малай инновациялық қызметті заңнамалық және нормативті-құқықтық қамсыздандырудағы АҚШ-тың инновациялық жүйені дамытудағы белсенді ынталандырудағы оң тәжірибесін атап өткен [15]. Мәселен, 1986 жылы зияткерлік меншікті жеке тұлғаларға қолданудағы процедураны жеңілдететін заң

қабылданған, нәтижесінде патенттердің берілу көлемі бірнеше есе өсті. В.А. Малай салыстыру мысалы ретінде өткен ғасырдың 80-ші жылдарында КСРО АҚШ-қа қарағанда 10 есе көп өнертабысқа тапсырыстарды тіркеген, дегенмен дәл сол өнертабыстарды 10 есе аз көлемде жүзеге асырды. Бүгінгі күні америкалық трансұлттық корпорациялары патент саны бойынша көшбасшылар болып табылады. 1996 жылы технологияларды беру тәртібі туралы федералды заңның қабылданғанынан кейін, АҚШ-та университет, зерттеу орталықтары мен жеке бизнес арасындағы қарым-қатынасын ұйымдастыру бір сәтте жеңілдеп қалды. Ал 2006 жылы АҚШ-та

ҒЗТКЖ қолдау туралы заң қабылданған болатын, аталған заң бойынша ғылыми ұйымдар 2015 жылға дейін 86 млрд. долл. көлемінде қаржылай көмек алды.

XIX ғ. соңы мен XX ғ. басында америкалық ұлттық инновациялық жүйесінің қалыптасуының негізгі ерекшелігінің бірі – өндіріс корпорациялары мен университеттер арасындағы тығыз байланыстың болуы [2].

Жоғары білім берудің орталықсыздандыруы, федералды бюджеттен емес штаттардың жергілікті билік органдары мемлекеттік оқу орындарын қаржыландыруы, бұл өз кезегінде курс

мазмұны мен зерттеу бағыттарының әр аймақтың экономикалық қажеттіліктерімен тығыз байланыста болуына әкелді. Осыған орай, АҚШ-та өсіп келе жатқан өндірістің қажеттілігіне бағытталған ғылыми-зерттеу жүйесі қалыптасты. Аталған үлгіні Қазақстан Республикасында да қолданған жағдайда, жергілікті билік органдары мен университеттердің ортақ күші арқылы аймақтық инновациялық кластерлердің қалыптасуына әкелер еді. МЖМС қолдануымен аймақтық инновациялық жүйелерді қалыптастыру жағдайындағы АҚШ-тың 80-ші жылдардағы тәжірибесі 3-кестеде бейнеленген.

3-кесте – АҚШ-тағы МЖМС қолданудың аймақтық деңгейдегі тәжірибесі

Жоғары технологиялар мен ғылыми-технологиялық инфрақұрылымдардың қолданылу деңгейі	Штат топтарының типі	Штаттар	МЖМС сипаты
Жоғары	Жоғары технологиялық өндірісі бар штаттар	Калифорния, Массачусетс	Білім беруге инвестиция; Жұмыс күшін оқытуға және қайта даярлауға инвестициялар; Шет ел инвестицияларын тарту; Өндірістің жаңа және кеңейіп келе жатқан салаларын қолдау бағдарламалары.
Орташа	Ескі өндірістік штаттар	Нью-Йорк, Солтүстік Королина, Пенсильвания	Білім беру жүйесінің зерттеу орталықтары мен жеке бизнес серіктестігінің координациясы; Технологиялық инновациялар саласында кіші фирмалардың құрылуына қолғабыс болу; ҒЗТКЖ жүргізу үшін технологиялар орталықтарын құру (кәсіпорындар, кәсіподақтар мен университеттер бірлестігі).
Төмен	Табиғи ресурстары сарқылып келе жатқан штаттар	Флорида, Миннесота, Техас	ҒЗТКЖ жүргізу үшін мықты университеттер жүйесі мен зерттеу бірлестігін құру; Жоғары технологиялар саласындағы экономикалық өсуді ынталандыру; Микроэлектроника және ақпараттық технологиялармен байланысты өндіріс саласына ұлттық ғылыми бірлестіктерді тарту; Кіші кәсіпорындарға алдыңғы қатарлы технологиялардың қолданылуымен өндірісті жаңғырту мен дамытуға көмектесу бағдарламалары.

Ескерту: [16] материалдарының негізінде авторлармен құрылды

Бүгінгі күні Европада қолданыста жүрген ғылыми-техникалық бағдарламалардың түгелі дерлік фундаменталды зерттеулер жүргізуге және қоғамдық маңызы зор мәселелердің шешімін табуға негізделген көрсетілімді жобаларды жүзеге асыруға бағытталған. Сонымен қатар, тура қаржыландырумен қатар, субсидия, салықтық жеңілдіктер жүйесі де жақсы жұмыс істейді. Бағдарламаларды орындаушылар үшін инновациялық орталықтар мен технопарктер де қол ұшын береді.

Нарық және нарықтық қатынастар түсінігіне байланысты Қазақстан Германия мен Франция сияқты батыстың жетекші елдерінде айтарлықтай өзгешеліктер бар екендігін атап өткен жөн. Қазақстан Республикасының көзқарасы бойынша нарықтық қатынастар дегеніміз шаруашылық субъектілерінің өзін-өзі реттеуге бағытталған және мемлекеттің араласуын минимизациялау немесе мүлдем болдырмауын көздесе, Германия мен Францияда «Нарық – бұл кәсіпорындардың жарысуын қамтамасыз ету үшін мемлекетпен

жасалатын жағдай, яғни мемлекеттік сатып алу жүйесі арқылы өндірілетін өнімнің сапалық, техникалық және экономикалық көрсеткіштері арқылы жарысуға жағдай жасау».

Германия мен Франциядағы өндістік саясаттың негізгі бағыты мемлекеттік сатып алу арқылы жүзеге асырылатын өндірістік кәсіпорындарға бәсекелестік жағдайын құру мен сақтап қалумен ерекшеленеді.

Германиядағы техникалық білім берудің қалыптасуы мысалында XIX ғасырдың ортасында білім беру мен академиялық ғылым саласында мемлекеттік-жеке меншік серіктестігінің оң тәжірибесі көрініс тапқан болатын [2]. XX ғасырдың соңына дейін Германиядағы техникалық білім беру саласындағы мемлекеттік-жеке меншік серіктестігінің сақтап қалуы және дамуы әлемдегі ең үздік инженерлер мен техниктердің бірін даярлаудағы ерекше жүйенің қалыптасуына әкеліп соқты.

Германия мен Франциядағы мемлекеттік сатып алу жүйесі келісім-шарттардың уақытылы және толық орындалуына, жеке кәсіпорындардың дамуына, ішкі және сыртқы нарықтағы тауарлардың сапасын өсіруге және бәсекеге қабілеттілігін арттыруға бағытталған.

Біз үшін Германиядағы «Әзірлемелер мен мемлекеттік сатып алуды басқару жүйесінің» келесідей негізгі фазаларының тәжірибелік құндылығы жоғары:

Анализ фазасы – Мемлекетпен қойылатын негізгі міндеттерді шешу үшін Германия өндірісінің және қарулы күштерінің қарумен және әскери техникамен қамсыздандырылу деңгейі анықталады.

Жобалау фазасы – өндірістің мүмкін болуын растау; болжамды функционалды мінездемесін зерттеу; шығын көлемін анықтау; шешу жолын немесе мердігерді таңдау.

Енгізу фазасы – келісім-шартқа отыру; мердігер тарапынан сынау туралы есеп алу.

Пайдалану фазасы – инновациялық өнімдердің пайдалану және техникалық мүмкіндіктерінің талдамасы; материалды-техникалық құралдар модификациясы мен жетілдіруінің бағдарламасын жүзеге асыру.

Ал Франция XXI ғ. басында жарты миллиард евро құйып инновациялар бойынша агенттік құра отырып, инновациялық реформасын өткізген болатын. Осыған параллельді инновациялық қызмет қатысушылары арасындағы қарым-қатынасты жеңілдетті. Мәселен, ЖОО қызметкерлері педагогикалық және өзге қызметін бірге ала жүріп, кіші инновациялық кәсіпорындардың

қызметінде де үлескерлікпен қатысу мүмкіндігіне қол жеткізді.

Францияда 80-нен аса бағдарламалар (сонымен қатар, қаруландыру және әскери техника жүйесін әзірлеу мен жеткізу) мен 300-ден аса жобаларды (инновациялық, соның ішінде әскери технологияларды әзірлеу және жеткізу) жүзеге асыратын номер бірінші инвестор болып мемлекеттің өзі табылады. Жыл сайын 10 млрд. евродан аса мемлекеттік келісім-шарттар бойынша тапсырыстар жүзеге асырылады. Оның ішінде 25% еуропалық ынтымақтастық аясында қарулы күштер бойынша бағдарламалар. 2008 жылдың маусым айында Францияда қорғаныс және қауіпсіздік бойынша таяу 15 жылға дейінгі стратегиялық басымдықтар нақтыланды («Қорғаныс бойынша ақ кітап», қорғаныс және қауіпсіздік сұрақтары бойынша француздық доктрина). 2020 жылға дейін Францияның қарулы күштерін қамтамасыз ету үшін 377 млрд. евро жұмсалмақ, соның ішінде, 200 млрд. евро жаңа әскери техника мен құралдарды (соның ішінде инновациялық) сатып алуға жұмсалады деп жоспарлануда.

Францияда нақты бір мемлекеттік келісім-шарт аясында бірлескен жобалық топ құрылады және оның құрамында:

- Жобаны басқару тобы (өндіріс өкілдері мен бағдарламаны әзірлеушілер);
- Инженерлер мен архитекторлар;
- Менеджерлер (бағдарламаны қаржыландыру бойынша менеджер; бағдарламаны басқару және жүзеге асыру бойынша менеджер; нәтижелерді өнеркәсіптік өндіріске дейін жеткізу бойынша менеджерлер);
- Басқару және сапа бойынша эксперттер, техникалық эксперттер.

Мемлекеттік жеке-меншік серіктестік Латын Америкасы елдерінде де дамуда, соның ішінде анағұрлым интенсивті түрде Чили елінде. Чили елінде МЖМС жүйесіндегі жобаларға инвестициялар үлесі ЖІӨ-нің 5% құрайды. Жеке капитал энергетика, байланыс, газ өндірісі, авиакатынас, тұрғын-үй шаруашылығы, магистралды қатынаста, теміржол жүк тасымалында белсенді қатысады. Аталған салаларда мемлекеттің қатысуы тек теміржолмен жолаушыларды тасымалдау және аймақтық әуежайлармен шектеледі. Мемлекет саясаты жеке сектордың ролін арттыру мақсатында тұрақты және нәтижелі нормативтік-құқықтық базаны құруға, даулы жағдайларды реттеу механизмін қалыптастыруға, қоршаған ортаны қорғау бойынша қатаң талаптардың қойылуына, әлеуметтік тұрғыда аз қамтылған

тұрғындарға инфрақұрылымдық қызметтерді ұсыну бойынша мемлекеттің кепілді қолдауы сияқты мәселелерге көп көңіл бөледі.

Бразилияда мемлекеттік жеке-меншік серіктестігі автомобиль жолдарын салудан бастау алды. Қазіргі таңда шамамен елдегі барлық жолдардың 6% жеке меншік кәсіпорындар иелігінде және ақылы болып келеді. Елде тиімді нормативті-құқықтық база құрылған және онда құжаттарға нақты талаптар қойылған, сондай-ақ әр тарап бойынша құқықтар мен міндеттер, капиталды және пайдалану шығындары бойынша бағасы және ең бастысы концессиялық келісімнің тоқтатылуының талаптары көрсетілген.

Африка елдерінің ішінде мемлекеттік жеке-меншік серіктестігінің принциптері қолданатын мемлекет ретінде Оңтүстік Африка Республикасын атауға болады. Оңтүстік Африка Республикасында МЖМС қоғамдық қызмет көрсетуді аутсорсингтеу мақсатымен жеке секторға бағыттау мақсатымен қолданылады. МЖМС – бұл жеке сектор мен мемлекет арасында келісім, соған сәйкес жеке сектор бұрын мемлекетпен ұсынылған қызмет түрлерін өз қарамағына алып жүргізеді немесе әкімшілік функцияларды атқарады және одан шығатын түрлі қатерлерге де өзі жауап береді. Ал бұл қызметі үшін жеке сектор бекітілген критерийлерге сәйкес ақы алады. Атаған ақы түрі тарифтен, иә болмаса қолданушылардан немесе аймақтық/мемлекеттік бюджеттен түскен жиындардан алынуы мүмкін.

Оңтүстік Африка Республикасында білім беру саласында да МЖМС жақсы қарқынмен дамып, жиі қолданылады. Бұл орайда, оның негізгі мақсаты оқыту мен оқу сапасын жоғарылату болып табылады және әлемдік тәжірибеде маңызы зор болып келеді, себебі білім беру мен денсаулық сақтау сынды салалар негізінен мемлекеттік сектор болып табылады.

Ендігі кезекте Азия елдеріндегі мемлекеттік жеке-меншік серіктестігінің тәжірибесін қарастыратын болсақ, МЖМС жақсы деңгейде дамыған Үндістан, Қытай, Жапония, Корея сияқты мемлекеттерді мысал ретінде қарастыра аламыз.

Үндістандағы мемлекеттік жеке-меншік серіктестігі өз бастауын 1991 жылы электроэнергетика саласынан басталғандығын айта аламыз. Сол уақыттан бастап МЖМС байланыс, жол құрылысы, теңіз порттары мен әуежайлар саласында, ал соңғы кездері жолаушылар тасымалы авиациясында, туризмде, денсаулық сақтауда, тұрғын-үй коммуналдық шаруашылығы саласында бірқатар жетістіктерге жетті. Бүгінгі

күні МЖМС жүйесіндегі инвестициялар ЖІӨ-нің шамамен 1%-ын құрайды. Жеке капиталды тартуға қиындықтар туғызатын, дегенмен қоғам үшін маңызы зор салаларға инвестиция тарту мақсатымен Үндістан үкіметі субсидиялардың 40%-на дейін көлемін қамтамасыз ететін арнайы даму қорын (VGF) құрды. Сонымен қатар ел үкіметі жоғары ашықтыққа ие қайтарымсыз қаржыландыру мен мемлекеттік кепілдікті көздейтін концессиялық келісімнің жаңа үлгісін бекітті. Үкіметтің аталған шаралары жеке бизнеске де айтарлықтай септігін тигізді. Қазіргі таңда VGF аясында жүзеге асырылатын барлық жобаларда субсидия көлемі максималды 40%-дық субсидия көлемін еске отырып, орта есеппен толық құнның 8% мөлшерінде болып отыр.

Ал біздің шығысымыздағы көршіміз Қытай Халық Республикасының үкіметі соңғы онжылдықта айтарлықтай экономикалық өсім көрсетіп келеді. Аталған уақыт ішінде нарықтық экономикаға көшудегі кедергілердің алдын алу мақсатымен, Қытай үкіметі мемлекеттік құрылым қызметінің нәтижелігін жоғарылату үшін арнайы реформа жүргізуге мәжбүр болды. Оның негізгі себебі, қаржылық және техникалық ресурстардың жеткіліксіздігіне сүйеніп, мемлекеттік инвестициялар бұдан ары қарай қоғамдық инфрақұрылымның қажеттілігін қанағаттандыра алмайтындығын байқай отырып, жеке бизнес ресурстарын тарту керек екендігіне ой түйіндеді. Бұл орайда көптеген ғылым мен мемлекеттік қайраткерлер қалалық инфрақұрылымы мен қоршаған ортаны қорғау секторына, білім беру мен денсаулық сақтау жобаларына отандық және шетелдік инвесторларды тартудың қажеттілігі мен маңыздылығын мойындады.

Мемлекет пен бизнес серіктестігінің ең кең тараған үлгісі ретінде «құрылыс-пайдалану-қайтару» (ҚПҚ) атап айтуға болады. Аталған үлгіге сәйкес, жеке фирмаларға жобаны құрып, салуға, екі тараппен келісілген белгілі бір кезең аралығында пайда табуға мүмкіндік берілген, тек содан кейін аталған жобаны үкіметке қайтарып беруге мәжбүр. Мысалы, Бейжіңдегі ҚПҚ үлгісі көптеген қалалық инфрақұрылымдық жобаларда қолданылды. Қытайлық ҚПҚ бойынша жобалардың маманы Ванг Шоуджиңнің (Wang Shouqing) айтуы бойынша Қытай үкіметі бұл үлгіні өткен ғасырдың 90-шы жылдарынан бастап, әсіресе, жол құрылысы, сумен қамсыздандыру және электроэнергетика салаларында жиі қолданып келеді. Аталған жобалардың ішінде шетелдік инвесторлардың тартылуымен

Гуанджи провинциясындағы Laibin электростанциясы нақты мысал бола алады.

Ғылым мен инновациясы дамыған Жапония елінде МЖМС аясында ғылыми сиымды жаңа салалардың (электроника, робототехника, ақпараттық жүйелер) дамуына септігін тигізетін мақсатты бағдарламалар қолданылады. Олар бизнес саласын мемлекет үшін басым бағыттағы салаларда зерттеулер жүргізуге ықпалын тигізеді. Осы орайда мақсатты-бағдарламалық қаржыландыру индикативті сипат алады және жеке бизнес үшін бағдарлама мен зерттеу тақырыбын базалық бағдарлар анықтайды. Демек, стратегиялық маңызы бар технологиялардың дамуына жеке бизнесті бағыттайтын кәсіпорындардың инновациялық бағдарламаларына ықпал ету механизмі құрылған. Жапониядағы мақсатты-бағдарламалық әдістің негізгі ерекшелігі ол, ғылыми-техникалық дамудың болжамы мен экономиканы тура және жанама реттеудің үйлесуі деген мағынаны білдіреді.

Бүгінгі күні Жапонияда нәтижелі заңнамалық және нормативтік реттеу жүйесі қызмет етуде. Аталған жүйенің құрылымдық ерекшелігі оның көп деңгейлігінде жатыр. МЖМС заңнамалық-нормативті пирамидасының ең басында 1991 жылы қабылданған «Жеке қаржылық бастама туралы» Заңы тұр. Бұл заң аясының күші шекті болғандықтан, өзінің нақты шешімдерін үкіметтік және министрлік қаулылар мен жергілікті билік органдарының заңнамалық актілеріне делегерлейді. Заңнамалық және нормативтік актілердің арасындағы «міндеттерді бөлу» салалалық және аймақтық сипатты толық ескеруге мүмкіндік береді. Соған қарамастан, аталған Заң жеке сектормен әріптестік қатынасқа қажетті мемлекеттің араласуын минимизациялауды көздейді. Заңнамалық-нормативті актілердің келесі деңгейінде серіктестіктің белгілі бір аспектілерін реттейтін заңдар (Бухгалтерлік есеп туралы Заң, Мемлекеттік меншік туралы Заң, құрылыстық нормативтер туралы Заң, жергілікті өзін-өзі басқару туралы Заң, бәсекелестікті енгізу арқылы қоғамдық қызмет саласын реформалау туралы Заң және т.с.с.) орын алады [17], [18].

Өткен ғасырдың 90-шы жылдарында экономикалық өсудің феномені ретінде тарихта қалған келесі Азия елі Оңтүстік Корея болып табылады. Кореяда мемлекеттік жеке-меншік серіктестікті дамыту мақсатында «Инфрақұрылымдық дамудағы жеке серіктестік» атты бағдарлама қабылданып қолданысқа енгізілген

болатын. Аталған бағдарлама инфрақұрылымға құйылатын инвестициялардың көлемін 1993 жылғы 0,2%-дан 2005 жылғы 14,4%-ға дейін ұлғайтуға септігін тигізді. Алғашында МЖМС жобаларының басым көпшілігі құрылыс фирмаларын тартумен дамыса, қазіргі таңда аталған жобаларға қаржылық инвесторлардың да қызығушылығы артауда.

Мемлекеттік жеке-меншік серіктестіктің Қазақстан Республикасы үшін тәжірибелік құндылығы жоғары Ресей Федерациясының тәжірибесі болып табылады. Себебі бұл мемлекетпен Қазақстанның 70 жылдық ортақ тарихы бар. Дегенмен, Ресейдегі МЖМС тарихы 10 жылдың шамасын ғана құрағандықтан, сәтті жобалар санының шектеулі болуын айқындайды. Бұдан бөлек олар жергілікті билік органдарының бастамасымен жасалған өзінің масштабы бойынша шағын және локальды болып келеді.

Ресейдегі мемлекеттік жеке-меншік серіктестік батыс елдеріндегі формаларға қарағанда өзіндік ерекшелігі бар. Ол келесідей мемлекет пен бизнес серіктестігінің формаларынан көрініс табады [19], [20]:

1) Жобаға деген өзіндік салымы бар тең құқықтық серіктестер түрінде жобаны жүзеге асыру туралы келісімге отыру. Бірінші тараптан – мемлекеттік басқару (немесе муниципалды) құрылымы, екінші тараптан – жеке фирмалар қатысады. Аталған жобалар концессиялық келісім, өнімді бөлу туралы келісім, жалдау, инвестициялық және келісім-шарттардың өзге түрлері аясында жүзеге асырылуы мүмкін;

2) Жеке бизнеспен жүзеге асырылатын жобаларды қолдау мақсатымен РФ Инновациялық қорының және өзге де даму институттарының қаражатын қолдану мүмкіндігі;

3) Арнайы экономикалық аймақтарды құру: бизнес-жобалардың дамуын мемлекет тарапынан қолдау арқылы технико-енгізушілік, өндірістік, туристік, порттық салалардың дамуын ынталандыру. Арнайы экономикалық аймақтар өңдеу саласының, жоғары технологиялар мен жаңа өнім өндірісі саласының, аймақтардың әлеуметтік-экономикалық дамуына оң септігін тигізе отырып, инвестицияларды тарту мәселесін шешуге және ресейлік экономиканы диверсификациялау мен инновациялық даму жолына шығаруға септігін тигізеді;

4) Экономиканың басым салаларын дамыту мақсатында мемлекеттік және жеке капиталдан құралған корпорацияларды құру (мысалы, Біріккен авиакұрылыс корпорациясы).

5) Мемлекет пен бизнестің әлеуметтік саладағы әріптестігі (бұл жағдайда мемлекеттік саясатпен келісе отырып, бизнес жеке дара және өз қаражатының есебінен мемлекет пен қоғам үшін басым бағытқа ие салалардағы жобаларды жүзеге асырады.

МЖМС жүйесіндегі кең тараған міндеттерге келесілерді жатқызамыз:

– *транспорт саласы* – автокөлік жолдарын салу және жолаушылар тасымалын ұйымдастыру;

– *тұрғын үй шаруашылығы саласында* – тұғын-үй қорын басқару және оған қызмет көрсету саласында басқарушы компанияларды құру;

– *әлеуметтік салада* – кәмелеттік жасқа толмағандарға әлеуметтік-сауықтыру орталықтар құру; білім беру саласындағы серіктестік;

– *қозғалмайтын мүлік саласында* – жас отбасыларды баспанамен қамсыздандыру бойынша бағдарламаларды жүзеге асыру және қонақ үйлер салу;

– *қоршаған ортаны қорғау және көгалдандыру саласында* – қалалық бақтар мен сая-

жайлардың аумағын қайта жөндеу, жағалаулар салу және т.с.с.

Жүргізілген талдау бізге мемлекеттік жеке-меншік серіктестік саласындағы әлемдік тәжірибеде айтарлықтай кең екендігін және МЖМС белгілі бір салаға байланысты нақты бір форма мен әдістердің қолданылатындығын көрсетіп отыр. Меншік түрі, басқарылуы мен қаржыландырылуын сипаттайтын түрлі үлгілерді келесі 4-кестеде бөліп көрсетуге болады.

Әлемдік тәжірибеде МЖМС формаларының ішінде анағұрлым нәтижелісі ретінде концессиялық келісімдер танылады. Олар концессионерлерге белгілі бір уақыт мерзімі аралығында мемлекеттік меншіктегі объектілерді пайдалануға және жаңа меншік түрлерін құрып, пайдалануға мүмкіндік берілген. Әдетте, концессияны белгілі бір стратегиялық мақсатты көздеген жобаларды жүзеге асыру барысында ұзақ мезімді инвестицияларды тарту қажеттілігі туындаған кезде қолданылатын әдіс ретінде қарастырады. Концессиялық келісім түрін қолданатын елдер саны күн артып өсіп келеді (5-кесте).

4-кесте – Мемлекеттік жеке-меншік серіктестігінің базалық үлгілері

Үлгілер	Меншік түрі	Басқарылуы	Қаржыландырылуы
Оператор үлгісі	Жеке/ мемлекеттік	Жеке	Жеке
Кооперация үлгісі	Жеке/ мемлекеттік	Жеке/ мемлекеттік	Жеке/ мемлекеттік
Концессиялық үлгісі	Мемлекеттік	Жеке/ мемлекеттік	Жеке/ мемлекеттік
Келісімдік үлгі	Жеке/ мемлекеттік	Жеке	Жеке
Лизинг үлгісі	Жеке	Жеке/ мемлекеттік	Жеке/ мемлекеттік

Ескерту: [17]; [19, 116.] материалдарының негізінде авторлармен құрылды

5-кесте – Концессия механизмін қолданатын елдер

Мемлекет бюджетінің әлеуетінің сипаттамасы	Концессиялық механизмді қолданатын мемлекеттер саны	Көліктегі концессияны қолданатын мемлекеттер саны
Төмен бюджеттік кірісі бар мемлекеттер	13	7
Орташа бюджеттік кірісі бар мемлекеттер	18	5
Жоғары бюджеттік кірісі бар мемлекеттер	37	12

Ескерту: [20], [21] материалдарының негізінде авторлармен құрылды

Әлемдік тәжірибе бізге мемлекеттік жеке-меншік серіктестігінің әр формасы өзіне тән басымдылығы мен кемшілігінің болатынын көрсетіп отыр, соған байланысты МЖМС

формасын таңдау нақты жобаның көздейтін мақсатымен анықталады. Төмендегі 6-кестеде түрлі формадағы МЖМС негізгі басымдықтары мен кемшіліктері көрсетілген.

6-кесте – Түрлі формадағы МЖМС негізгі басымдықтары мен кемшіліктері

МЖМС формалры	Сипаттамасы	Басымдылығы	Кемшілігі
Қызмет көрсету үшін келісім-шарттар	Жеке фирмаға мемлекет иелігіндегі объектіге тек қызмет көрсетуге сенім артылады: техникалық ұстау, үрдістер мониторингісі және ремонт	Жеке сектормен мамандандырылған техникалық экспертиза жүргізу	Аталған объектідегі қызмет көрсету сапасын айтарлықтай жоғарылату қажеттілігі жағдайында қолдану ұсынылмайды
Басқару мен ұстау бойынша келісім-шарттар	Жеке фирма объектіні басқарады, өзінің жұмысының нәтижесі бойынша шығындарын өтеу сомасын алады және басқару сапасы үшін мемлекет алдында жауапты	Басқарудағы нәтижелігі басым	Пайда табу қиянға соғуы ықтимал, себебі мемлекет инвестицияға жауапты болып қала береді.
Пайдалану мен ұстау бойынша келісім-шарттар	Жеке фирма лизинг арқылы мемлекеттік объектіні алады және оның ұстап тұруына жапты болып келеді. Табыс алады және лизингтік төлемдер төлейді	Жеке сектор коммерциялық тәуекелге барады, дәл сол фактор жұмыстың нәтижелігін арттырудың себепкері болып табылады	Сәйкесінше әкімшілік құрылымды қажет етеді, соған қарамастан мемлекет инвестицияға жауапты болып қала береді
Жобалау, құрылыс, қаржыландыру және пайдалану бойынша келісім-шарттар (соның ішінде концессиялық)	Концессиялық келісімде көрсетілген мерзімге мемлекет өз қарауындағы объектіні жеке секторға береді. Бұл орайда жеке фирма пайдалану, ұстап тұру мен инвестициялар бойынша жауапты, ал келісімнің уақыт мерзімі аяқталған соң мемлекетке қайтаруға міндетті	Пайдалану мен инвестициялардың жоғары нәтижелігі	Мемлекеттің айтарлықтай салымы мен сенімді реттеу жүйесін қажет етеді.
Құрылыс, иелік ету және пайдалану бойынша келісім-шарттар	Мемлекет өз қарамағындағы объектіні жеке фирмаға береді, сол орайда объектінің қандай уақыт мерзіміне берілетіндігі баяндалмайды	Пайдалану мен инвестициялардың жоғары нәтижелігі	Сенімді реттеу жүйесін қажет етеді.
Ескерту: [22], [23] материалдарының негізінде авторлармен құрылды			

Мемлекеттік жеке-меншік серіктестігін ғылым, жоғары технологиялық және инновациялық салаларда қолданудағы шетелдік тәжірибесі, мемлекет пен бизнестің ортақ қызығушылығы бар және жеке дара өздігінен қызмет ете алмайтын салаларда қолданатындығын көрсетіп отыр. Аталған тәжірибені біз әдетте мемлекет қарамағында болатын (мәселен, білім беру, денсаулық сақтау, экология, әскери-өндірістік кешендер және т.б.) салаларда ортақ зерттеу орталықтарын құрудан көре аламыз.

Нәтижелер мен қорытынды

Жоғарыдағыларды түйіндей келе, әлемдік тәжірибеде МЖМС экономиканың кез келген саласында орын алуы мүмкін екендігіне көз жеткізе аламыз. Бүгінгі күні көптеген мемлекеттер тартымдылығы аз салаларға жеке капиталды тарту мақсатымен, жеке бизнес өкіл-

деріне салықтық жеңілдіктер мен дотациялар беретіндігін немесе мемлекет өзі бюджеттік салымдар жасайтындығын байқай аламыз. МЖМС көп жағдайда бюджеттік шығындардың қысқаруына және бизнес үшін тартымсыз болып табылатын, бірақ қоғам үшін маңызы зор салалардың дамуына оң септігін тигізетіндігін атап өткен жөн.

Өкінішке орай бүгінгі күні әлемнің бірқатар елдеріне, соның ішінде Қазақстан Республикасында да инновациялар негізінен мемлекетті ғана ойландыратын сала болып табылады және ғылыми қызметкерлерге кәсіпкерлер тарапынан деген көңілдің аздығы бұл саланың дамуына кері әсерін тигізіп келеді. Егер де, ғылыми қызмет нәтижесіне деген сұраныс жоғары болған жағдайда, зерттеу институттары қолданбалы ғылыммен айналысатын еді. Бірақ, кәсіпорындарға инновацияны енгізу айтарлықтай үлкен басымдылық бермейтінді-

гінен бөлек, керісінше сол бизнес өкіліне тағы да қаржылық тәуекелдің ұлғаюына әкеліп соғады. Ол үшін елдегі инвестициялық климаттың жағымды болуы, сол мәселелердің алдын алуға көмектеседі, дегенмен ол үшін бірнеше жыл қажет. Ал, мемлекеттік жеке-меншік серіктестігі сол мәселеден шығудың анық жолы болып табылатындығын әлемдік тәжірибе көрсетіп отыр. Аталған жолдағы дамудың болашағының үстем болуы еліміздегі саясаттың дұрыс бағыттағы дамуымен үлкен сенім арттырады. Мәселен, 2015 жылдың 31 қазанында № 379-V «Мемлекеттік жеке-меншік серіктестігі тура-

лы» негізгі заңының қабылдануы бұл саладағы бизнес пен мемлекеттің бірлескен жобаларды жүзеге асыру нысандарының ұлғаюына себепкер болды.

Біздің көзқарасымыз бойынша Қазақстандық қоғам басынан өткерген көптеген қиыншылықтарға және қаржылық, экономикалық дағдарыстарға қарамастан, инновациялық және жоғары технологиялық саладағы өзгерістерге дайын деп ойлаймыз. Мемлекет пен бизнес үшін ортақ мүдделер сақталып, бірдей қызығушылық танытқан экономиканың кез келген саласында МЖМС үлгісін қолдануға болады.

Әдебиеттер

- 1 Кушкова Э.И. Государственно-частное партнёрство как фактор становления инновационной экономики в регионе // Вестник Российской академии государственной службы при Президенте Российской Федерации. №1, 2010.
- 2 Майданик В.И., Савельева И.Н. Формирование государственно-частного партнерства в инновационной сфере // Известия УрГЭУ, №4(30), 2010
- 3 Cooke P., 2013. Global Production Networks and Global Innovation Networks: Stability Versus Growth // European Planning Studies 21(7), 1081-1094.
- 4 Hagland M., 2012. Secrets of private-sector ACO innovation. What Blue Shield of California's Juan Davila knows // Health-care informatics: the business magazine for information and communication systems 29(7), 40-42.
- 5 Orman C., 2015. Organization of innovation and capital markets // North American Journal of Economics and Finance 33, 94-114.
- 6 Biermann F., 2010. Beyond the intergovernmental regime: Recent trends in global carbon governance // Current Opinion in Environmental Sustainability 2(4), 284-288.
- 7 Javed, A.A., Lam, P.T.I., Chan, A.P.C., 2014. Change negotiation in public-private partnership projects through output specifications: an experimental approach based on game theory // Construction Management and Economics 32(4), 323-348.
- 8 Kort, M., Klijn E.-H., 2013. Public-Private Partnerships in Urban Regeneration: Democratic Legitimacy and its Relation with Performance and Trust // Local Government Studies 39(1), 89-106.
- 9 Linder, S. H., 1999. Coming to terms with the public-private partnership a grammar of multiple meanings // American Behavioral Scientist 43(1), 5-51.
- 10 Cruz, C.O., Marques, R.C., 2014. Theoretical considerations on quantitative PPP viability analysis // Journal of Management in Engineering 30(1), 122-126.
- 11 Cheung E., Chan A.P.C., 2014. Revitalizing historic buildings through a partnership scheme: Innovative form of social public-private partnership // Journal of Urban Planning and Development 140 (1).
- 12 Ke, Y., et al., 2010. Preferred risk allocation in China's public-private partnership (PPP) projects // International Journal of Project Management 28(5), 482-492.
- 13 Варнавский В.Г. Партнёрство государства и частного сектора: формы, проекты, риски. М.: Наука. 2006.
- 14 Манько Н.Н. Развитие партнерства государства и бизнеса в сфере инноваций и научных разработок // ЭТАП. 2012. №6. С.45-59
- 15 Малай В.А. Государственно-частное партнерство как форма повышения эффективности инновационных процессов // Инновации №10(12), 2008
- 16 Унтура Г.А. Государственно-частное партнерство в инновационной сфере: региональный аспект // Регион: экономика и социология, №2, 2005
- 17 Казахстанский центр государственно-частного партнерства // <http://www.ppp-center.kz/rus/about/korpup/>.
- 18 Иванова А.О. Развитие государственно-частного партнерства в Японии: автореф. ... канд. экон. наук. – М., 2010. – 30 с.
- 19 Саванкова Н.Е. Реализация проектов государственно-частного партнерства: зарубежный опыт и российская практика: автореф. ... канд. экон. наук. – М., 2009. – 28 с.
- 20 Частно-государственное партнерство при реализации стратегических планов: практика и рекомендации. – СПб.: Международный центр социально-экономических исследований «Леонтьевский центр», 2005. – С. 305 – 311
- 21 Васильева М.Н. Анализ зарубежного опыта реализации форм государственно-частного партнерства // <http://www.web.snauka.ru/issues/2011/06/912>
- 22 Скрябин С. Законодательство Республики Казахстан о концессиях: состояние и перспективы // <http://www.zakon.kz/60507-zakonodatelstvo-respubliki>.

23 Захаров А.Н. Роль механизмов государственно-частного партнерства в решении экономических и социальных проблем России // http://www.mirec.ru/index.php?option=com_content&task=view&id=177

References

- 1 Кушкова Э.И. Государственно-частное партнёрство как фактор становления инновационной экономики в регионе Вестник Российской академии государственной службы при Президенте Российской Федерации. №1, 2010.
- 2 Майданик В.И., Савельева И.Н. Формирование государственно-частного партнерства в инновационной сфере // Известия УрГЭУ, №4 (30), 2010
- 3 Cooke P., 2013. Глобальные производственные сети и глобальные инновационные сети: стабильность и рост // Европейские исследования планирования 21 (7), 1081-1094.
- 4 Hagland M., 2012. Секреты инноваций АСО частного сектора. Что знает синий щит в Калифорнии Хуан Давила / Информационная медицина: бизнес-журнал для информационных и коммуникационных систем 29 (7), 40-42.
- 5 Orman C., 2015. Организация инноваций и рынков капитала // Североамериканский журнал экономики и финансов 33, 94-114.
- 6 Biermann F., 2010. Помимо межправительственного режима: последние тенденции в глобальном углеродном управлении // Текущее мнение в области экологической устойчивости 2 (4), 284-288.
- 7 Javed, A.A., Lam, P.T.I., Chan, A.P.C., 2014. Изменение переговоров в проектах государственно-частного партнерства с использованием выходных спецификаций: экспериментальный подход, основанный на теории игр // Управление строительством и экономика 32 (4), 323-348.
- 8 Kort, M., Klijn E.-H., 2013. Государственно-частные партнерства в области регенерации городов: демократическая легитимность и ее связь с эффективностью и доверием // Исследования местного самоуправления 39 (1), 89-106.
- 9 Линдер, С. Х., 1999. Соглашаясь с государственно-частным партнерством, грамматика множественных значений // Американский поведенческий ученый 43 (1), 5-51.
- 10 Cruz, C.O., Marques, R.C., 2014. Теоретические соображения по количественному анализу жизнеспособности PPP. // Журнал управления в технике 30 (1), 122-126.
- 11 Cheung E., Chan A.P.C., 2014. Восстанавливающие исторические здания с помощью схемы партнерства: инновационная форма социального государственно-частного партнерства // Журнал городского планирования и развития 140 (1).
- 12 Ke, Y., et al., 2010. Предпочтительное распределение рисков в проектах государственно-частного партнерства Китая (PPP) // Международный журнал по управлению проектами 28 (5), 482-492.
- 13 Варнавский В.Г. Партнёрство государства и частного сектора: формы, проекты, риски. М.: Наука. 2006.
- 14 Манько Н.Н. Развитие ЭЦП. 2012. №6. С.45-59
- 15 Малай В.А. Государственное и частное партнерство как форма повышения эффективности инновационных процессов // Инновации №10 (12), 2008
- 16 Унтура Г.А. Государственно-частное партнерство в инновационной сфере: региональный аспект // Регион: экономика и социология, №2, 2005
- 17 Казахстанский центр государственно-частного доверия // <http://www.ppp-center.kz/rus/about/korpup/>.
- 18 Иванова А.О. Развитие государственно-частного использования в Японии: автореф. ... канд. экон. наук. – М., 2010. – 30 с.
- 19 Саванкова Н.Е. Реализация проектов государственно-частного партнерства: зарубежный опыт и российская практика: автореф. ... канд. экон. наук. – М., 2009. – 28 с.
- 20 Частно-государственное партнерство при реализации стратегических планов: практика и рекомендации. – СПб.: Международный центр социально-экономических исследований «Леонтьевский центр», 2005. – С. 305 – 311
- 21 Васильева М.Н. Анализ зарубежного опыта реализации форм государственно-частного доверия // <http://www.web.snauka.ru/issues/2011/06/912>
- 22 Скрябин С. Законодательство Республики Казахстан о концессиях: состояние и перспективы // <http://www.zakon.kz/60507-zakonodatelstvo-respubliki>.
- 23 Захаров А.Н. Роль механизмов государственно-частного партнерства в решении экономических и социальных проблем России // http://www.mirec.ru/index.php?option=com_content&task=view&id=177